

शुंरुन वलडरग

डरुननुडडरन व हवरडरन

ऑलुडरत सररसररी ९११.३ॡ डी.डी. ँवढर डररुस डडतु. डरगील करही वरुषरत डरवसररुडर अनलशुकरततेडुळे रडी डरकर डधुडे डुठुडर डुरडरणरत घट ऑररली आहे.दुस-डर डरऑरुलर करधी करधी डुसळधरर डरवसरडुळे ऑलुडरडरतुल करही डरगरत डरके नषुट हुतरत करुवर संडूरुण ऑडुडन रखडली ऑरते. डरगील १२ वरुषरऑर वलऑर करलर तर डुगुड वेलुी व डुगुड डुरडरणरत डररुस डडलर. डरगील २ॡ वरुषरत सररसररी ऑून डधुडे ६ ऑंऑ, १२ ऑंऑ ऑुलुै डधुडे, ॢ ऑंऑ ऑंगसुट डधुडे, ॡ ऑंऑ सडुऑेडर व २ ऑंऑ ऑंकुऑुडर डधुडे डररुस डडलर. तसेऑ डरकी उरुवररत डरहुनुडरत १ ऑंऑ डेकुषर करडी डररुस डडलर. डवतडरळ ऑलुडर अडरररवती व अकरुलर ऑलुडरडरडेकुषर अधलक थंड आहे डररंतु डुलढरणर डेकुषर थंड नरही. डेथे गरड हवेऑर ऑुळके डुले वरतरवरण गरड असते. तुडरडुळे ररतुर थंड असते.

हवरडरन

सरडरनुडडरणे ऑलुडरडरतु हवरडरन उषुण व करुडडे असून हलवरळर डरररऑ थंड असतु. संडूरुण वरुष ऑरर ःतु डधुडे वलडरगलुडर ऑरवु शकरते. उषुण ःतु डररुऑ डधुडे सरु हुऑून ऑूनऑर डरहुलुडर सडुतरहर डरुडत ररहुतु. तुडरनुतर लगेऑ दकुषलण-डरशुऑड डुसडुडी डररुस लरगतु व तु सडुऑेडर ऑर डेवुऑर डरुडत असतु. ऑंकुऑुडर व नुवुहेडर डलळून उतुतररीड डरवसरळर डनतु व शेवुऑी थंडीऑर ःतु लगेऑर डेतु ऑु डे डुडुवररीऑर डेवुऑी संडुतु.

ँकुण वररुषलक डरवसरडुडुकी सरुवरधलक डरुननुडडरन दकुषलण-डरशुऑड डुसडुडी डरवसर डुळे हुते. ऑलुडरडरत सरुवऑ ठलकरणी डररुस सररखर ररहुत नरही. ऑलुडरडरतु डरुव डरगरतुल वणी डधुडे ११२ॡ डलडुडी डररुस डेतु आणल डरशुऑडेकडील दररवुडर डधुडे ॢॢॡ डलडुडी तर डधुड डवतडरळ डधुडे १०९१.ॡ डलडुडी डररुस डडतु. सरधररणडणे ऑसऑसे आडण डरशुऑडे करऑून डूरुव करडे ऑरतु तस तसे डरवसरऑे डुरडरण वरढत ऑरते.

उनुहरळर ःतु हर डररुऑ ते डे ऑर डररुडुडरण असून दरवस व ररतुरीऑे तरडडरन सतत वरढत ऑरते. डे हर सरधररणडणे वरुषरतुल अतलउषुण डरहुनर असतु सररसररी दैनुदलन तरडडरन ॡ२ अंश सललुसअस वर डुहुऑते व ँकदर कर दकुषलण-डरशुऑड डुसडुडी डररुस सरु ऑररलर कर तरडडरनरत घट हुऑून वरतरवरण ँकदड आलुहरददरडक डनते. ऑसर ऑसर डरवसरळर संडरडलर लरगतु, तसे तसे दरवसरऑे तरडडरन वरढरडलर लरगून ररतुरीऑे तरडडरन करडी हुते. नुवुहेडर ऑर डेवुऑरडरसून दरवस व ररतुरीऑे तरडडरनरत ँकदड घट हुते. डलसेडर हर वरुषरतुल सरुवरत थंड डरहुनर असून सररसररी दैनुदलन करडरन तरडडरन १३ अंश सेलुसअस हुते. उतुतरुकेडील थंड हवेऑर लहररीडुळे करधी करधी ऑलुडरडरतुल तरडडरन ॡ अंश सेलुसअस डरुडत डडते.

डरवसरळर ःतुडधुडे हवे डधुडे आरुदतर डेऑून आकरश करळे कुडु ढुगरनी वुडरडले ऑरते. उरुवररत वरुषरत डरतुर हवर करुडुडी ररहुन आकरश नलरडु वर थुडुडर डरर ढुगरनी अऑऑरदलेले असते

कृषी व पिकेखरीप पिके

ज्वारी, कापूस, भुईमुग व भात हि जिल्ह्यात घेतल्या जाणारी प्रमुख पिके होत.

- **ज्वारी** - ज्वारी हे पिक जिल्ह्यातील पुसद, नेर, महागाव, उमरखेड, मारेगाव, घाटंजी, वणी, झरी जामणी इत्यादी तालुक्यात घेतल्या जाते.
- **सोयाबीन**- हे पिक जिल्ह्यातील सर्वच तालुक्यात घेतल्या जाते.
- **कापूस** - घाटंजी, वणी, पुसद, उमरखेड, महागाव व नेर हि कापूस उत्पादक प्रमुख तालुके आहेत.
- **भुईमुग** - भुईमुगाचे उत्पादन सर्वाधिक पुसद, दिग्रस, दारव्हा, आर्णी व घाटंजी तालुक्यात होते.

रब्बी पिके

गहू व हरभरा हि रब्बी हंगामामध्ये प्रामुख्याने घेतली जाणारी पिके आहेत तसेच या पिकाबरोबर जवस सुद्धा अंतरपीक म्हणून घेतल्या जाते.

- **गहू** - मुख्यत्वे वर्धा व पैनांगी नदीच्या खो-यात वसलेल्या तालुक्यामध्ये गव्हाचे पिक घेतल्या जाते. जसे उमरखेड, पुसद, वणी, दिग्रस, मारेगाव व झरी जामणी हे गव्हाचे पिक घेणारे मुख्य तालुके असून आर्णी घाटंजी व यवतमाळ तालुक्यामध्ये सुद्धा काही प्रमाणात गव्हाचे उत्पन्न होते.
- **हरभरा (चना)** - हरभ-याचे पिक उमरखेड, वणी, राळेगाव, मारेगाव, पुसद, दिग्रस, घाटंजी व बाभूळगाव तालुक्यात मुख्यत्वे घेतले जाते.

सिंचनावर आधारित पिके

ऊस, केळी, संत्री, द्राक्षे व खाण्याची पाने हि प्रामुख्याने सिंचनावर आधारित जिल्यात घेतली जाणारी पिके होत.

- **ऊस** - ऊसाचे उत्पादन पुसद, उमरखेड व महागाव तालुक्यात काही प्रमाणात घेतल्या जाते.
- **केळी व संत्री** - झाडगाव, राळेगाव, कळंब व दाभा-पहूर (बाभूळगाव) परिसरात केळी व ऊस पहावयास मिळते.
- **द्राक्षे** - पुसद व उमरखेड परिसरात द्रक्ष्याच्या बागा दिसून येतात.
- **खाण्याची (नागवेल) पाने** - लाडखेड, दारव्हा दिग्रस व उमरखेड क्षेत्रात खाण्याच्या पानांचे मळे पहावयास मिळतात.

जिल्हा परिषद सिंचन विभागाची निर्मिती सन 25.01.1971 मध्ये झालेली असून हे कार्यालय राज्य शासनाचे जलसंधारण विभागान्तर्गत येते. या विभागामार्फत ० ते १०० हेक्टर सिंचन क्षमतेच्या योजना राबविल्या जातात

लघु पाटबंधारे योजना हाती घेण्याकरिताची कार्यपध्दती

सिंचन तलाव / पाझर तलाव / गांव तलाव / साठवण तलाव

० ते १०० हेक्टर सिंचन क्षमतेचे लघु पाटबंधारे प्रकल्पांचे सर्वेक्षण राज्यस्तरीय पाटबंधारे विभागाकडून तथा लघु पाटंधारे स्थानिक स्तर विभागाकडून करण्यात येते, व सर्वेक्षणाअंती सफल झालेले प्रकल्प अधीक्षक अभियंता लघु पाटंधारे स्थानिक स्तर यांचेकडे तांत्रिक अनुमती करिता

पाठविण्यात येतात.

सर्व साधारणपणे राज्यस्तरीय पाटबंधारे विभागास दरवर्षी सर्वेक्षणाचे उद्दिष्टे ठरवून दिलेले असतात सर्वेक्षण विभाग जिल्हयाचा, तालुक्याचा व गावांचा भौगोलीक विचार करून संभाव्य प्रकल्पाचे स्थळाची पहाणी करून सर्वेक्षणाकरिता स्थळ निश्चित करतात. तसेच प्रकल्प घेण्यासंबंधी प्राप्त निवेदने, मागण्या ईत्यादीचा विचार करून सर्वेक्षणाचा प्राधान्य क्रम ठरवितात.

सर्वेक्षणा दरम्यान भुस्तराचा अंदाज तथा प्रकल्पाचे खालचे बाजूचे शेत जमिनीचा पूर्णपणे अभ्यास करण्यात येतो व प्रकल्पाची खालील प्रमाणे वर्गवारी ठरविण्यात येते.

प्रकल्पाचे बुडित क्षेत्रात जाणारा भुस्तर हा पाझरायोग्य नसेल व धरणाखालील शेत जमिन कालव्याव्हारे सिंचित होऊ शकणार असेल अशा प्रकरणी प्रकल्प सिंचन तलाव म्हणून ठरविला जातो. अशा प्रकल्पाच्या प्रकल्पाच लाभव्यय गुणांक १ पेक्षा अधिक असावा असे बंधन आहे. म्हणजेच प्रकल्पापासून होणारे लाभ हे खर्चापेक्षा अधिक असावेत. अशा प्रकारच्या प्रकल्पापासून कालव्याव्हारे प्रत्यक्ष सिंचन होते.

प्रकल्पाचे बुडित क्षेत्रात जाणारा भुस्तर हा पाझरास योग्य असेल व धरणाखालील शेत जमिन प्रत्यक्ष सिंचन करण्यापेक्षा पाझरामुळे भुस्तराची पाणी पातळी वाढवून विहिरीव्दारे सिंचन क्षमता निर्मात करण्यासारखी असेल तर अशा ठिकाणी पाझर तलाव प्रकल्प हाती घेण्यात येतो.

प्रकल्प स्थळ जर गावालगत असेल आकाराने लहान असेल किंवा साठवण क्षमता ३.३८ दलघफुटपेक्षा कमी असेल अशा प्रकल्पांना गांव तलाव म्हणून संबोधण्यात येतो. असे प्रकल्प संकल्पीत करतांना यामध्ये गावातील गुराढोरांचा पिण्याचा पाण्याचा प्रश्न सुटेल, गावातील लोकांना बाहेरचे वापराकरिता पाणी उपलब्ध होईल, याकडे कटाक्ष असतो. गांव तलावापासून कुठलीही प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सिंचन क्षमता निर्माण होत नाही.

प्रकल्पाचे बुडीत क्षेत्रातील भुस्तर पाझरायोग्य नसेल धरणस्थळाचे खालचा भुस्तर व भुसंरचना जर कालव्याव्हारे सिंचन क्षमता निर्माण करण्याचा नसेल तर अशा ठिकाणाचे प्रकल्प साठवण तलाव म्हणून संबोधण्यात येतो.मात्र अशा प्रकल्पामध्ये पाणी साठयामधुन उपसा सिंचन होणे अपेक्षित आहे.

कोल्हापूर पध्दतीचे बंधारे :-

तलाव प्रकल्पामध्ये छोटयानाल्यावरिल पावसाळयात येणारा विसर्ग अडवून पाणी साठविले जाते, तर कोल्हापूर पध्दतीचे बंधा-यामध्ये मोठे नाले, नदया यांचे पात्रात उघाडीचा बंधारा बांधण्यात येतो. व यामध्ये पावसाळयानंतर नदी नाल्यात वाहून जाणारे पाणी अडवून बंधा-याचे वरिल बाजूची शेत जमिन उपसा सिंचन योजनेव्दारे सिंचित करण्याचे नियोजीत असते. बंधा-यामध्ये पावसाळयानंतरचे पाणी पात्रातच अडविले जात असल्याने भुअर्जनाची गरज रहात नाही.

लघु पाटबंधारे प्रकल्पांचे सर्वेक्षण होवुन प्राकलने प्राप्त झाल्यानंतर त्यास प्रशासकिय मान्यता घेण्याची कार्यवाही सुरु करण्यात येते. यामध्ये जर प्रकल्पाचा प्रत्यक्ष पाणी वापर १५०.०० स.घ.मी. पेक्षा अधिक असेल तर जलसंपदा विभागाकडून त्या प्रकल्पाकरिता पाणी उपलब्ध असल्याचे प्रमाणपत्र प्राप्त करुन घ्यावे लागते, तसेच पाझर तलावाचे बाबतीत भुजल सर्वेक्षण यंत्रणेकडून तलावाची जागा पाझरायोग्य असल्याबाबत प्रमाणीत करुन घ्यावी लागते.

प्रकल्पाची सविस्तर तांत्रिक तपासणी सर्वच स्तरावर करुन प्रकल्पास प्रशासकिय मान्यता प्राप्त करुन घेण्यात येते. त्यानंतर प्रकल्पास तांत्रिक मंजूरी प्रदान करण्यात येते.

प्रशासकिय मान्यतेचे अधिकार खालील प्रमाणे आहे. (महाराष्ट्र शासन ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग शासन निर्णय क्रमांक झेडपिए-2012/ प्र. क्र.680/ वित्त-9/ दिनांक 31 जानेवारी 2013)

1. उप अभियंता	१.०० लक्ष
2. कार्यकारी अभियंता	१.०० ते ५.०० लक्ष
3. मुख्य कार्यकारी अधिकारी	२०.०० लक्षा पर्यंत
4. विषय समिती सभापती	२० ते २३.०० लक्ष
5. विषय समिती	२३ ते ३०.०० लक्ष
6. अध्यक्ष स्थायी समिती	२० ते २५.०० लक्ष
7. स्थायी समिती	२५ ते ५०.०० लक्ष
जिल्हा परिषद	पूर्ण अधिकार

1. तांत्रिक मान्यतेचे अधिकार व प्राधिकारी खालील प्रमाणे आहे.	
2. उप अभियंता	१.०० लक्ष पर्यंत
3. कार्यकारी अभियंता	२५.०० लक्ष पर्यंत
4. अधिक्षक अभियंता	६२.५० लक्ष पर्यंत
मुख्य अभियंता	पूर्ण अधिकारी पर्यंत

प्राकलनास तांत्रिक मान्यता प्रदान झाल्यानंतर भूसंपादनाची कार्यवाही करण्यात येते. यामध्ये जर वाटाघाटीने जमिन प्राप्त होत असल्यास परिशिष्ट अ व भुधारकाचे संमतीपत्र प्राप्त करुन घेवुन प्रत्यक्ष कामास सुरुवात करण्याचे दृष्टीने निविदा प्रक्रिया करुन कंत्राट निश्चित कामे किंवा विकास योजनांच्या निविदा किंवा कंत्राट स्विकारण्याचे अधिकार खालील प्रमाणे आहे.

1. उप अभियंता	१.०० लक्ष
2. कार्यकारी अभियंता	१.०० ते ५.०० लक्ष
3. मुख्य कार्यकारी अधिकारी	२०.०० लक्षा पर्यंत
4. विषय समिती सभापती	२० ते २३.०० लक्ष
5. विषय समिती	२३ ते ३०.०० लक्ष
6. अध्यक्ष स्थायी समिती	२० ते २५.०० लक्ष
7. स्थायी समिती	२५ ते ५०.०० लक्ष
9. जिल्हा परिषद	पूर्ण अधिकार

कंत्राट निश्चित झाल्यानंतर कंत्राटदारास कार्यारंभ आदेश देवुन प्रत्यक्ष कामास सुरुवात करण्यात येते.

क. निर्मित साधन सामुग्री ब त्यापासुन होणारे सिंचन

जिल्हा परिषद सिंचन विभागाचे स्थापनेपासून आजपर्यंत खालील प्रमाणे सिंचनाची साधने व सिंचन क्षमता निर्माण झालेली आहे.

अ. प्रत्यक्ष सिंचन

अक्र	योजनेचा प्रकार	निर्माण योजनांची संख्या	सिंचन क्षमता हेक्टर	शेरा
1	सिंचन तलाव	69	5133	
2	को.प.बंधारे	281	4869	
3	साठवण तलाव	4	116	
4	उपसा सिंचन याजना	1	60	
	एकुण	355	10178	

ब. अप्रत्यक्ष सिंचन

अक्र	योजनेचा प्रकार	निर्माण योजनांची संख्या	सिंचन क्षमता हेक्टर	शेरा
1	पाझर तलाव	246	12281	
2	गाव तलाव	55	0	
3	ब्रिटिश कालीन तलाव	49	0	
	एकुण	350	12281	
	एकुण प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष	705	22459	

अ. भौतिक प्रगती दर्शक माहिती

1. सिंचन क्षमता निर्मित पण किरकोळ कामे शिल्लक

अ.क्र.	योजनेचा प्रकार	संख्या	सिंचन क्षमता	प्रा. किम्मत	झालेला खर्च	निर्मित सिंचन क्षमता	शेरा
1	पाझर तलाव	2	55	155.75	115.64	55	
2	को. प. बन्धारे	0	0	0.00	0.00	0	
3	उ. सि. योजना	0	0	0.00	0.00	0	
	एकुण	2	55	155.75	115.64	55	

2. प्रगतीपथावरील कामे

अ.क्र.	योजनेचा प्रकार	संख्या	सिंचन क्षमता	प्रा. किंमत	झालेला खर्च	निर्मित सिंचन क्षमता	शेरा
1	पाझर तलाव	9	361	1096.73	161.37	0	
2	को. प. बन्धारे	1	61	94.10	15.63	0	
3	उ. सि. योजना	2	160	82.66	61.34	60	
	एकुण	12	582	1273.49	238.34	60	

3. प्रशासकिय मान्यता प्राप्त व भुसम्पादन तथा निविदा प्रक्रियेत असलेली कामे

अ.क्र.	योजनेचा प्रकार	संख्या	सिंचन क्षमता	प्रा. किंमत	झालेला खर्च	निर्मित सिंचन क्षमता	शेरा
1	पाझर तलाव	9	278	804.22	37.07	0	
2	को. प. बन्धारे	0	0	0.00	0.00	0	
3	उ. सि. योजना	0	0	0.00	0.00	0	
	एकुण	9	278	804.22	37.07	0	

प्रगती पथावरील योजनांची माहिती

अ. क्र.	योजनेचे नाव व प्रकार	तालुका	क्षमता हेक्टर	अंदाज पत्रकीय एकुण किंमत
अ	गाभा भरणी पुर्ण व सिंचन क्षमता निर्माण पण किरकोळ काम बाकी असलेल्या योजना			
१	पात सातेफळ (NT)	नेर	21	49.74
२	पात चिकणी डोमगा(NT)	नेर	34	106.01
	एकुण योजना	2	55	155.75
आ	प्रगतीपथावरील योजना (पाझर तलाव)			
१	पात नन्दपुर (T)	केळापुर	96	5.64
२	पात उड्डी (NT)	पुसद	35	7.48
३	पात झाडकिन्ही (T)	कळम्ब	23	130.65
४	पात जोगलदरी (NT)	दिग्रस	25	34.22
५	पात डोर्ली २ (T)	यवतमाळ	44	113.73
६	पात घारेफळ क्र.२ (NT)	नेर	35	87.73
७	सात सावरगांव बं. (T)	पुसद	26	83.16
८	पात तेलगव्हाण क्र.२ (NT)	दारव्हा	35	121.04
९	पात बोरजई पात (OTSP)	यवतमाळ	42	151.20
	एकुण योजना	9	361	734.85
इ	को.प.बंधारे			
१	कोपब पिंपरी खुर्द (NT)	दारव्हा	61	94.10
	एकुण योजना	1	61	94.10

ई	उपसा सिंचन योजना			
१	उसियो येहळा (T)	पुसद	100	58.09
२	उसियो किटा(कॅनाल) (T)	यवतमाळ	60	24.57
	एकुण योजना	2	160	82.66
उ	मंजुर व भुसम्पादन तथा निविदाप्रक्रीयेत असलेल्या योजना			
१	पात वागद बु (NT)	दारव्हा	21	42.94
२	पात फुलवाडी (NT)	पुसद	53	63.93
३	पात राजीवनगर (NT)	दारव्हा	28	105.29
४	पात पन्हाळा क्र.१ (NT)	पुसद	23	71.95
५	पात नानंद क्र.३ (OTSP)	पुसद	31	105.36
६	पात खानगाव (T)	यवतमाळ	27	77.93
७	पात लोहारा (T)	राळेगाव	40	105.53
८	पात शरद (T)	कळम्ब	33	157.18
९	पात वाकी दुधाना (T)	यवतमाळ	22	74.11
	एकुण योजना	9	278	804.22

विदर्भ गतीमान सिंचन विकास कार्यक्रम

विदर्भातील कापुस उत्पादक शेतकऱ्यांच्या उत्थानासाठी तथा विदर्भातील कोरडवाहु शेती फायदयात आणण्यासाठी उपाययोजना करण्याच्या दृष्टीने केंद्र शासनाने विदर्भ सधन विकास कार्यक्रम 2012 (VIIDP) हा कालबद्ध कार्यक्रम राबविण्याचे धोरण निश्चित केले आहे. त्याबाबतच्या मार्गदर्शक सुचना सहसचिव (कृषी) भारत सरकार यांनी निर्गमित केले असून सदर कार्यक्रमाचा कालावधी 5 वर्षांचा आहे. या कार्यक्रमात मृद संधारण, जलसंधारण यासारखा उपाययोजनाबरोबरच आधुनिक पध्दतीने शेती करण्यासाठी सिंचन व्यवस्थापन व अपारंपारीक सिंचन पध्दती यासारखा नाविण्यपूर्ण उपाययोजनाचा समावेश आहे.

कार्यक्रमाचा उद्देश

1. विदर्भ विभागातील पावसाचे कमी प्रमाण, अनिश्चितता व अनियमितता विचारात घेवून संरक्षित सिंचन व्यवस्था निर्माण करणे
2. भुगर्भातील पाणी पातळीत वाढ
3. पावसाचे पाण्याचे लघु सिंचन योजनांद्वारे जलसंचय करणे, प्रभावी सिंचन उपाययोजना व उत्तम पीक व्यवस्थापनाच्या माध्यमातून कोरडवाहु शेतीची उत्पादकता वाढविणे
4. माजी मालगुजारी तलाव, शिवकालीन / ब्रिटीशकालीन तलाव तसेच कोल्हापुर पध्दतीचे बन्धारे यातील गाळ काढणे, खोलीकरण करणे व दुरुस्ती करून सिंचन क्षमतेत वाढ करणे.
5. अस्तीत्वात असलेल्या शेततळ्यांपासून पुरेशी उपयोगीता निर्माण होत नसल्याने उपसा सिंचन योजनेद्वारे शेततळ्यांचे पुनर्भरण करून बळकटी देणे व शाश्वत संरक्षित सिंचन व्यवस्था निर्माण करणे.
6. सिंचन व्यवस्थापनाच्या सन्दर्भात पाणी वापर संस्था स्थापन करणे व त्याचे बळकटीकरण करणे

वरिल उदिष्टे साध्यतेकरिता खालील प्रमाणे कामे प्रस्तावित आहे.

1. ग्रेडेड बंडिंगची कामे
2. शेततळे (प्लास्टीक लाईनिंगसह)
3. चेकडॅक व सिमेंट बंधा-यांची श्रृंखला
4. नाला खोलीकरण व गाळ काढणे तथा पूर्ण झालेल्या बंधा-यामधील गाळ काढून क्षमता वाढविणे.
5. सूक्ष्म सिंचन वाढविणे तथा पाणी उचल साहित्य पुरविणे
6. लघु सिंचन प्रकल्प घेणे.
7. लघु सिंचन प्रकल्पांची दुरुस्ती करून सिंचन क्षमता पुनर्स्थापित करणे.
8. उपसा सिंचन योजना घेणे.
9. कोल्हापूरी बंधा-याचे बुडित क्षेत्रात कृत्रीम डोह तयार करणे.
10. पाणी वापर सहकारी संस्था तयार करणे.

जलसंधारण विभागामार्फत खालील उपक्रम राबविण्याचे प्रस्तावित असून त्याकरीता मापदंड असे आहेत.

1. प्रगतीपथावरील योजना पूर्ण करणे	2.50 लक्ष रुपये प्रती हेक्टर
2. नविन योजना घेणे	3.00 लक्ष रुपये प्रती हेक्टर
3. सिंचन क्षमता पुर्नस्थापीत करणे	0.70 लक्ष रुपये प्रती हेक्टर
4. गाव तलाव / साठवण तलाव/ ल.पा.तलाव कोपबंधारे/ ब्रिटिश कालीन तलाव/ पाझर तलाव शिवकालीन तलाव ईत्यादी तलावांची विशेष दुरुस्ती माजी मालगुजारी तलावांचे नुतनीकरण दुरुस्ती खोलीकरण	0.70 लक्ष रुपये प्रती हेक्टर
5. अस्तिवातील शेततळे उपसा सिंचन योजनाव्दारे भरणे	15.00 लक्ष रुपये प्रती योजना
6. नविन शेततळ्याच्या बाधकामासह उसियो राबविणे	65.00 लक्ष रुपये प्रती योजना
6. कोप बंधाऱ्याचे बुडित क्षेत्रात डोह निर्माण करणे	5.00 लक्ष रुपये प्रती योजना
7. पाणी वापर सहकारी संस्था स्थापन करणे	2.00 लक्ष रुपये प्रती 500 हे.

जिल्हास्तर निवड समिती

१. जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२. मुख्य कार्यकारी अधिकारी	सह अध्यक्ष
३. अती. मुख्य कार्यकारी अधिकारी	सदस्य
४. कार्यकारी अभियंता (म.रा.वि.वि.क.)	सदस्य
५. व. भु. (भ.स.वि.य.)	सदस्य
६. कार्यकारी अभियंता जि. प. सिंचन	सदस्य
७. कार्यकारी अभियंता स्थानिक स्तर	सदस्य सचिव

कार्यक्रमाची व्याप्ती

विदर्भ सघन सिंचन विकास कार्यक्रमाचा कालावधी 5 वर्षांचा (2012-13 ते 2016-17) राहिल. हा कार्यक्रम विदर्भातील अमरावती विभागातील अमरावती, यवतमाळ, अकोला, वाशिम, बुलडाणा

